

Deinze Graanlei - Tolpoortstraat

Programma van Maatregelen

BUREAUONDERZOEK

2023C105

Deinze, Oost-Vlaanderen

RUBEN WILLAERT NV

8200 SINT-MICHIELS-BRUGGE

TEN BRIELE 14 | BUS 15

AUTEUR:

Wouter Van Goidsenhoven

© Ruben Willaert NV, Sint-Michiels-Brugge, 2023

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert NV. Ruben Willaert NV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	2
1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	3
1.1 Administratieve gegevens	3
1.2 Synthese	5
1.3 Gemotiveerd advies	6
1.4 Programma van Maatregelen	8
1.4.1 De aanleiding van het vooronderzoek	8
1.4.2 Bepalen van de onderzoeksstrategie	8
1.4.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen	8
1.4.4 Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	9
1.4.5 Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken	9
1.4.6 Eventuele afwijkingen van de CGP	10
1.4.7 Noodzakelijke competenties van de uitvoerders	11
1.4.8 Vondsten	11
1.5 Conclusie	11
BIBLIOGRAFIE	i
BIJLAGE	ii

INLEIDING

De initiatiefnemer plant de realisatie van een park met bijhorende accommodatie en een nieuwbouwvolume te Deinze. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 2868 m², de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen bedraagt ca. 2868 m².

Vergunningplicht is van toepassing op de geplande bodemingrepen. Ze vallen niet geheel binnen het gabarit van lijninfrastructuur. De als plangebied gemarkeerde oppervlakte overschrijdt drempelwaarden opgenomen in het Onroerendergoeddecreet (reële opp. > 300 m² en opp. ingreep >100 m²). Het projectgebied bevindt zich in de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Deinze. Hierdoor moet een archeologienota worden opgesteld.¹

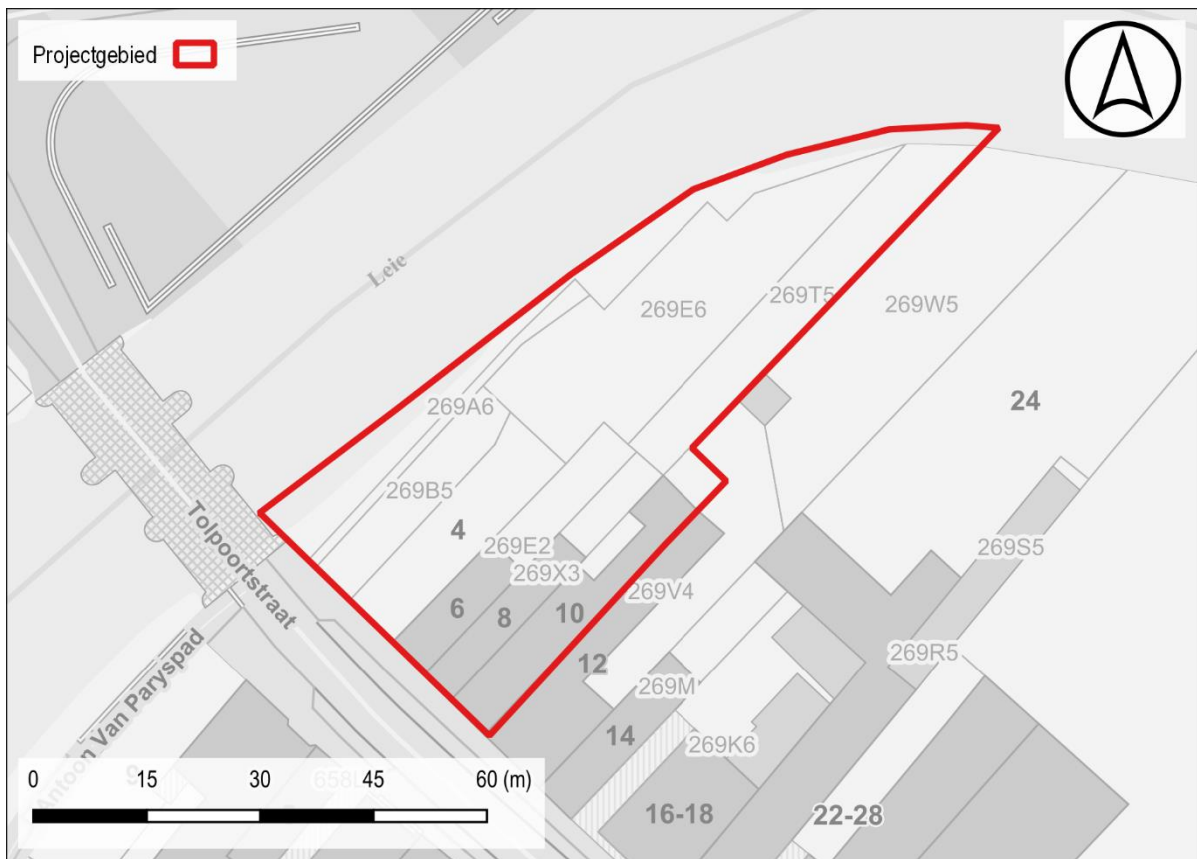
RUBEN WILLAERT NV is aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureaustudie op te maken met het oog op een advies naar uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding, of vrijgave van het terrein.

¹ Beslissingsboom in bijlage

1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1.1 Administratieve gegevens

PROJECTCODE	2023C105	
ERKENNINGSNUMMER	OE/ERK/ARCHEOLOOG/2015/0069	
BOUNDING GEOMETRY	X ₁ : 90947	Y ₁ : 186108
	X ₂ : 91089	Y ₂ : 186210
KADASTER (Figuur 1)	Deinze Afdeling 1	Sectie B
	Nrs.: 269a6, 269b5, 269e6, 269t5, 269w3, 269x3, 269e2, 269t4	
GEOGRAFISCHE INPLANTING	Figuur 2	
OPZET INITIATIEFNEMER	Aanleg stadspark met tijdelijke verhardingszone.	

Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt)

Figuur 2: Situering projectgebied t.a.v. topografische kaart van België (© geopunt)

1.2 Synthese

De opdrachtgever plant de aanleg van een nieuw park met verschillende taluds en de aanleg van tijdelijke verharding aan de Tolpoortstraat 4-10 te Deinze. Het volledige projectgebied is ca. 2868 m² groot en is op heden braakliggend. De geplande werken beslaan het volledige projectgebied.

De stad Deinze is gegroeid vanuit de samensmelting van de bewoningskernen van Deinze ten noorden van de Leie en Petegem ten zuiden van de Leie. Het onderzoeksgebied is gelegen aan een binnenbocht ten zuiden van de Leie, binnen het oorspronkelijke grondgebied van Petegem. De Quartairgeologische kaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied een profielopbouw weer waarvan de top bestaat uit eolische afzettingen van het laat-Pleistoceen tot vroeg-Holoceen. De bodemkaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied geen informatie weer. Gezien de ligging op de rand van het Leiealluvium bestaat de bodem waarschijnlijk uit nattere zandleem. Binnen het onderzoeksgebied werd een bodemsaneringsproject opgestart. Op basis van verschillende indicatoren werd vastgesteld dat ter hoogte van huisnummer 10 een gedeelte grond zal moeten afgegraven worden over een oppervlakte van ca. 250 m² tot op 5m onder het huidige maaiveld. Ook op de percelen tegen de Leie zal op 2 zones een bodemsanering moeten uitgevoerd worden. Hier zal over een oppervlakte van ca. 150 m² afgegraven worden tot 4 m onder het maaiveld en over 200 m² tot op een diepte van 2 m onder het maaiveld. Gezien de vervuilde grond momenteel nog aanwezig is, worden geen verdere onderzoeksdaden geadviseerd ter hoogte van deze zones.

Op de cartografische bronnen is te zien dat de Tolpoortstraat een zeer belangrijke verbindingsweg is. Op de oudste beschikbare kaarten is langs de straatzijde mogelijk bewoning afgebeeld. Het achtererf is op de 17^e-eeuwse kaarten weergegeven als akkerland en tuinzone. Ook op de Ferrariskaart is mogelijk bebouwing weergegeven langs de straatzijde. Het achtererf wordt weergegeven als tuin. In 1625 wordt Deinze verheven tot markizaat door de Spaanse bezetter. In 1652 wordt langs de tolpoortstraat, ten zuiden van het onderzoeksgebied, een markizaat gebouwd. Het L-vormige gebouw is nog te zien op de 19^e-eeuwse kaarten. Op heden is enkel nog 1 van de hoektorens bewaard. Binnen de grenzen van het huidige onderzoeksgebied is op het 19^e-eeuwse kaartmateriaal geen bebouwing weergegeven. Op het kaartmateriaal van het begin van de 20^e eeuw en na WOII is te zien dat het terrein langs de straatzijde is bebouwd. Op het luchtbeeld van de jaren '80 is te zien dat de bebouwing quasi het volledige projectgebied beslaat. Op het recentste luchtbeeld is te zien dat de meerderheid van de aanwezige bebouwing is gesloopt. Ondertussen is ook de resterende bebouwing gesloopt en is er een saneringsproject opgestart.

In de nabije omgeving van het onderzoeksgebied zijn reeds meerdere archeologische onderzoeken uitgevoerd. Ter hoogte van Tolpoortstraat nummer 30-32 werd door de Kale-Leie archeologische dienst een noodonderzoek uitgevoerd naar aanleiding van een nieuwbouwproject. Hierbij werden muurresten en funderingen van het 17^e-eeuwse markizaat blootgelegd en geregistreerd. Naast deze vroegmoderne resten werd er ook een schuilkelder uit WOII aangetroffen. Na overleg met de opdrachtgever werd daarop beslist om de bouwplannen aan te passen en de aanwezige resten in-situ te bewaren. Op de percelen direct ten oosten van het markizaat werd eveneens reeds een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd. Hoewel initieel met proefsleuven gewerkt zou worden dwongen

de vele verstoringen en aanwezige zware funderingselementen een onderzoek door middel van kleinere proefputten op. Het terrein was sterk verstoord door de voormalige fabrieksactiviteiten. Algemeen gesteld werd er een profiel waargenomen van verschillende antropogene pakketten die direct rusten op het onverweerde moedermateriaal. Resten van bodemontwikkeling of begraven bodems werden niet vastgesteld. De moederbodem bevond zich op een diepte van ca. 1,2 m onder het maaiveld. Tijdens het onderzoek werden slechts een handvol verspreide sporen en vondsten uit de nieuwste tijd geregistreerd. In de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied zijn in het verleden reeds veelvuldig onderzoeken en werfcontroles uitgevoerd dankzij het werk van de Kale-Leie archeologische dienst. Hierbij werden veelvuldig resten van vol- en laatmiddeleeuwse bewoning zoals kuilen, putten en ophogingspakketten waargenomen en resten van vroegmoderne bewoning en activiteiten. Sporadisch wordt in de omgeving van de historische stadskern ook vondstmateriaal uit de steentijden en Romeinse periode ingezameld, hetgeen er op wijst dat de stad terug gaat op veel oudere bewoningskernen.

Concreet dient ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. De verwachting bestaat voornamelijk uit grondvaste resten uit de middeleeuwen en vroegmoderne periode. Oudere resten vallen evenwel niet uit te sluiten. Vanwege de reeds ontgraven zones en verwachte mate van verstoring wordt een proefsleuvenonderzoek als meest geschikte onderzoeksmethode beschouwd om eventueel aanwezige erfgoed in kaart te brengen en de impact van de geplande ingrepen hierop in te schatten.

1.3 Gemotiveerd advies

Uit de gegevens van het bureauonderzoek blijkt een trefkans inzake archeologisch erfgoed. Er is tijdens het bureauonderzoek vooralsnog geen informatie aan het licht gekomen waardoor aangenomen kan worden dat het terrein vrij is van relictten. De verwachting bestaat in hoofdzaak uit grondvaste resten uit de middeleeuwen en vroegmoderne periode. Oudere resten kunnen niet uitgesloten worden alsmede de aanwezigheid van oudere ophogingspakketten.

Volgende onderzoeksmethoden werden overwogen:

-gespecialiseerd archivalisch onderzoek: in specifieke gevallen is bijkomend, gespecialiseerd bronnenonderzoek aangewezen. Deze vorm van archiefonderzoek heeft vooral betrekking op zeer specifieke contexten. Eén van de meest voorkomende voorbeelden waar doorgedreven archivalisch onderzoek nodig is betreft locaties binnen het frontgebied van de Eerste Wereldoorlog.

De beschikbare cartografische bronnen geven op de zone die wordt ontwikkeld mogelijk bebouwing weer. Het beeld is niet duidelijk. Op de 19e-eeuwse kaarten lijkt het terrein vrij te zijn van bebouwing. Op het 20^e-eeuwse kaartmateriaal is langs de straatzijde bebouwing weergegeven. Bijkomend bronnenonderzoek zal niet leiden tot meer inzicht inzake de aanwezigheid van archeologisch erfgoed. Terreinwaarnemingen zijn noodzakelijk.

-landschappelijk bodemonderzoek: een landschappelijk bodemonderzoek kan altijd zinvol zijn indien er onzekerheid is over de bodemopbouw, bewaringscondities of verstoringsgraad.

Een voorafgaand landschappelijk bodemonderzoek door middel van puntwaarnemingen wordt als weinig zinvol ingeschat. De mogelijk complexere stratigrafie kan efficiënter geëvalueerd worden door middel van een profielregistratie tijdens het proefsleuvenonderzoek.

-geofysisch onderzoek: een geofysisch onderzoek heeft in hoofdzaak als doel om, zonder ingreep in de bodem, grotere ondergrondse anomalieën in kaart te brengen. In hoofdzaak betreft het structuren zoals muurresten, funderingen of metalen structuren. Ook kunnen sterke verschillen in bodemsamenstelling door middel van deze onderzoeksmethode gevat worden.

Een geofysisch onderzoek zal in dit geval niet leiden tot kenniswinst of verfijnde onderzoeksstrategie.

-verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek: een verkennend archeologisch onderzoek heeft als doel bewaarde vondstenconcentraties in kaart te brengen door middel van een extensief boorgrid. In geval van een positieve waarneming kan met behulp van een waarderend archeologisch booronderzoek in een denser grid de eigenlijke artefactenconcentratie gelokaliseerd worden. Op basis van de resultaten van deze booronderzoeken kan overgegaan worden tot de aanleg van proefputten of een opgraving in functie van een bewaarde artefactensite.

Gezien de ligging in verstedelijkt gebied en de bouw- en ophogingsactiviteiten in het verleden wordt de kans op kenniswinst bij een archeologisch booronderzoek als zeer beperkt ingeschat.

-veldkartering: een veldkartering bestaat uit een systematische visuele inspectie van een terrein en het inventariseren van eventuele oppervlaktevondsten. Deze prospectiemethode wordt bij voorkeur aangewend op terreinen die regelmatige oppervlaktebewerking kennen. De kartering wordt uitgevoerd in parallelle raaien met een regelmatige tussenafstand. Op basis van waarnemingen kunnen eventueel interessante zones afgebakend worden. Afhankelijk van het karakter van het gerecupereerde vondstmateriaal kunnen gerichtere keuzes gemaakt worden in de eventueel te volgen onderzoeksstrategie op een terrein.

Het uitvoeren van een veldkartering is niet zinvol.

-proefsleuven: een proefsleuvenonderzoek heeft als doel steekproefsgewijs het terrein archeologisch te inventariseren en vanuit de resultaten van dit vooronderzoek over de aanwezigheid van relevant erfgoed en de impact van de geplande werken hierop.

Ter hoogte van het onderzoeksgebied dient uitgegaan te worden van een trefkans inzake grondvast erfgoed en sporen van bewoning. Daarnaast moet ook rekening gehouden worden met de aanwezigheid van ophogingspakketten en een complexe verticale stratigrafie. De meest geschikte onderzoeksmethode met betrekking tot deze vorm van erfgoed is een proefsleuvenonderzoek. Op basis van de waarnemingen kan de aard en bewaringstoestand van eventueel aanwezige relictten geëvalueerd worden en de impact van de geplande werken op het bodemarchief bepaald.

1.4 Programma van Maatregelen

1.4.1 De aanleiding van het vooronderzoek

Cf. supra, punt 1.4.1 Verslag van Resultaten

1.4.2 Bepalen van de onderzoeksstrategie

De keuze voor de voorgeschreven onderzoekssequentie werd afgetoetst aan de vier criteria opgenomen in de Code van Goede Praktijk.

-mogelijk: na de sloopwerken worden geen fysieke obstakels verwacht waardoor het proefsleuvenonderzoek niet uitgevoerd kan worden.

-nuttig: gezien de archeologische verwachting is een proefsleuvenonderzoek de meest geschikte manier om eventueel aanwezige archeologische resten in kaart te brengen om vervolgens de impact van de geplande werken hierop te kunnen bepalen.

-schadelijk: de impact van een proefsleuvenonderzoek op eventueel aanwezig erfgoed is normaliter beperkt, hierdoor blijven aanwezige relictten bewaard voor verder onderzoek.

-noodzakelijk: gelet op het feit dat de geplande werken een ingreep in de bodem impliceren tot op mogelijk archeologisch relevante diepte moet vooralsnog uitgegaan worden van een scenario waarbij in-situ bewaring onmogelijk is.

1.4.3 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doel van het proefsleuvenonderzoek is een inschatting maken van eventueel aanwezig erfgoed bestaand uit bodemsporen en grondvaste resten. Van belang bij het proefsleuvenonderzoek is dat minstens volgende onderzoeksvragen beantwoord worden.

-Hoe diep bevindt zich het archeologisch niveau?

-In hoeverre is het plangebied verstoord?

-Hoeveel archeologische niveaus kunnen onderscheiden worden?

-Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?

- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de onderlinge samenhang tussen de sporen en structuren?
- Welke specifieke activiteiten (bewoning, ambachtelijke activiteiten) hebben binnen het onderzoeksgebied plaatsgevonden?
- Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor?
- Passen deze in de historische context van de locatie?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen ophogingslagen?
- Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van begravingen? Wat is het aantal geschatte individuen?
- Moet er, op basis van de archeologische resten en na confrontatie met de geplande werken, een vlakdekkend vervolgonderzoek plaatsvinden? Wat is de ruimtelijke afbakening van het vervolgonderzoek? Welke vraagstellingen dienen geformuleerd worden voor een vervolgonderzoek?

1.4.4 Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Tot op heden werd reeds een bureauonderzoek (projectcode 2023C105) uitgevoerd met betrekking tot het projectgebied te Deinze. Hieruit kon een trefkans inzake bodemsporen en grondvaste resten afgeleid worden.

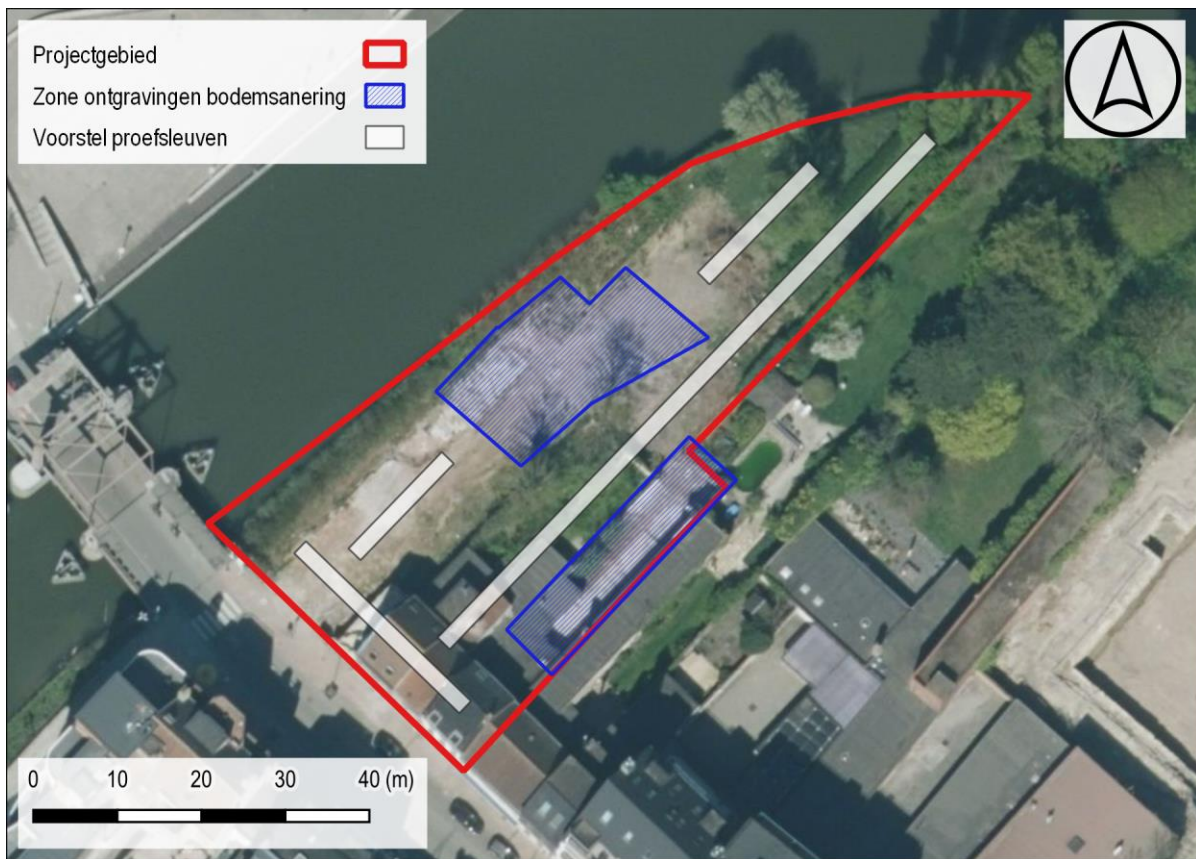
1.4.5 Onderzoeksstrategie, -methode en -technieken

Het proefsleuvenonderzoek heeft betrekking op het volledige onderzoeksgebied. Ter hoogte van de zones waar reeds vervuiling is vastgesteld en in de toekomst saneringswerken zullen uitgevoerd worden is het verder graafwerk niet aangewezen.

Vóór het onderzoek aanvangt bekomt de veldwerkleider de nodige leidingplannen. Deze plannen dienen continu aanwezig te zijn gedurende de uitvoering van het archeologisch veldwerk.

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem wordt als succesvol beschouwd indien er een antwoord op de onderzoeksvragen geformuleerd kan worden en het rapport wordt opgeleverd.

De geplande werken hebben betrekking op een gecombineerde oppervlakte van ca. 2868 m². Binnen het terrein worden 4 proefsleuven aangelegd over een totale oppervlakte van ca. 291 m². Dit komt neer op een onderzochte oppervlakte van ca. 10,15 % van het volledige terrein.

Figuur 3: Voorstel proefsleuven weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

De proefsleuven worden aangelegd door een rupskraan met gladde bak. Deze graafmachine dient over voldoende vermogen te beschikken om een vlotte werking te garanderen. De minimale breedte van de kraanbak bedraagt 2m. De proefsleuven worden laagsgewijs uitgegraven door de kraan, onder begeleiding van de veldwerkleider, tot op het archeologisch leesbaar niveau. Indien sprake is van meerdere archeologisch relevante niveaus wordt pas gezakt naar het dieperliggende niveau indien het bovenliggende vrij is van relictten. Indien de sleuven dieper reiken dan 1,2 m onder het maaiveld wordt gewerkt in (meerdere) trappen teneinde de veiligheid van het uitvoerend personeel te waarborgen. Dit betekent ook dat de sleuf aan de oppervlakte breder zal worden dan 2m. Bij het proefsleuvenonderzoek wordt getracht de volledige stratigrafie te registreren. Bij de aanleg van de sleuven moet rekening gehouden worden met een aanzienlijk grondverzet en mogelijk zeer natte toestand.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient eveneens aandacht uitgaan naar de bodemkundige situatie binnen het plangebied en de relatie met de aanwezig erfgoed. Hiervoor worden minstens per sleuf 2 profielkolommen geregistreerd. Het vooronderzoek met ingreep in de bodem, zijnde veldwerk, verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

1.4.6 Eventuele afwijkingen van de CGP

Voor de prospectie met ingreep in de bodem worden geen situaties verwacht waarin afgeweken zal moeten worden van de bepalingen in de Code van Goede Praktijk.

1.4.7 Noodzakelijke competenties van de uitvoerders

Het team bestaat minimaal uit:

- een veldwerkleider onder begeleiding van een erkend archeoloog, deze veldwerkleider voldoet aan de bepalingen in de Code van Goede Praktijk en heeft aantoonbare ervaring als leidinggevende bij onderzoek in stadscontexten in Vlaanderen.

- een assistent-archeoloog voldoende aan de vereisten van de Code van Goede Praktijk.

- een aardkundige, deze aardkundige begeleid de bodemkundige waarnemingen tijdens het proefsleuvenonderzoek. Hij/zij rapporteert over de waarnemingen.

Voor de rapportage wordt minstens de veldwerkleider ingezet onder toezicht van de erkende archeoloog. Conform de Code van Goede Praktijk artikel 9.3 ligt de beslissing tot natuurwetenschappelijke staalname bij de veldwerkleider. Dit in overleg met de aardkundige en het Agentschap Onroerend Erfgoed wanneer relevant. In de raamprijs wordt bij voorkeur een stelpost voorzien die kan aangesproken worden voor natuurwetenschappelijk onderzoek indien nodig. Voor de rapportage wordt minstens de veldwerkleider ingezet onder toezicht van de erkende archeoloog.

1.4.8 Vondsten

Conservatie en overdracht van het archeologisch ensemble gebeurt na afloop van het archeologisch vooronderzoek conform de artikels 5.2.1, 5.2.2 en 5.2.3 van het Onroerend Erfgoeddecreet. Vóór de start van het onderzoek worden door de erkende archeoloog en de initiatiefnemer duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de overdracht van het archeologisch ensemble bij de eigenaar, het erkende onroerend erfgoeddepot of andere bewaarder van het archeologisch ensemble. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de eindrapportage vindt de overdracht van het opgravingsarchief plaats. Indien een vervolgonderzoek noodzakelijk blijkt, dient het opgravingsarchief integraal overgedragen te worden aan de uitvoerder van dit vervolgonderzoek.

1.5 Conclusie

De initiatiefnemer plant de herinrichting van de omgeving langs de Leiekade met toegang aan de Tolpoortstraat te Deinze. Op basis van de gegevens van de bureaustudie moet ter hoogte van het onderzoeksgebied uitgegaan worden van een trefkans inzake resten van middeleeuwse bewoning of artisanale activiteiten. Oudere resten kunnen evenwel niet uitgesloten worden. De meest geschikte onderzoeksmethode om eventueel aanwezig erfgoed in kaart te brengen en de impact van de geplande werken hierop in te schatten is een proefsleuvenonderzoek.

BIBLIOGRAFIE

LITERATUUR

KAARTMATERIAAL

DIGITALE BRONNEN

www.geopunt.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

<https://cartesius.be>

<https://loket.onroenderfgoed.be>

ARCHEOLOGIENOTA'S

BIJLAGE

FIGURENLIJST

Figuur 1: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).....	4
Figuur 2: Situering projectgebied t.a.v. topografische kaart van België (© geopunt)	4
Figuur 2: Voorstel proefsleuven weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).....	10

